

Мельбурнська модель навчальних планів як домінанта дискусії щодо змін у вищій освіті Австралії

Наталія Пасько

У статті проаналізовано Мельбурнську модель навчальних планів для вищих навчальних закладів. Розглянуто процес її виникнення, впровадження та попередні результати. Встановлено, що Мельбурнська модель відповідає за структурою Болонській системі та навчальним планам університетів Північної Америки. Доведено, що основними ознаками Мельбурнської моделі є загальна освіта на рівні бакалавра, поєднання «широти» та «глибини» знань, у ній також сильно виражений міжнародний аспект.

Ключові слова: навчальний план, Мельбурнська модель, університет Мельбурна, стратегія Зростаючої поваги, загальна вища освіта, «широта» знань, міжнародний досвід.

Постановка проблеми. Мельбурнська модель навчальних планів (далі – Мельбурнська модель) – це новий підхід до побудови навчальних планів у вищій освіті Австралії, спроба перейти від домінування бакалаврату до домінування магістерських та аспірантських програм. Замість того, щоб відразу на рівні базової вищої освіти формувати у студента професійні знання, всі студенти спочатку отримують широку загальну освіту (рівень бакалавра), а потім отримують спеціальні знання відповідно до свого фаху (професійні курси та курси повної вищої освіти). Близько сотні попередніх бакалаврських програм скорочено до шести програм «нового покоління». Студенти будуть змушені частину (25 %) свого навчання присвятити предметам за межами обраної ними галузі.

Мельбурнська модель відповідає Болонській системі, тобто схема має вигляд 3+2+3 – три роки бакалаврату, два роки професійних або магістерських програм і три роки аспірантури. Мельбурнська модель домінувала у публічному обговоренні змін у вищій освіті протягом останніх років, від початку її введення у 2007 році. Багато аспектів Мельбурнської моделі потім з'являлися у загальнонаціональних програмних документах, зокрема, у Звіті Бредлі [1], на основі рекомендацій якого зараз здійснюється реформування вищої освіти Австралії з перспективою до 2020 року. Все це спонукає проаналізувати Мельбурнську модель, її створення та майбутні перспективи розвитку.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Про те, що Мельбурнська модель підняла хвилю дискусій щодо майбутнього вищої освіти в Австралії, свідчить той факт, що Г. Девіс, віце-канцлер університету Мельбурна та ініціатор реформування навчального плану, перший із віце-канцлерів в історії, якого запросили читати Бойярівські лекції (*The Boyer Lectures*) (започатковані у 1959 році) під назвою «Республіка навчання: вища освіта змінює Австралію» (*The Republic of Learning: higher education transforms Australia*) [2].

Мельбурнську модель одні критикують, інші придивляються до її досвіду, хвалять, але байдужих, здається, не залишилося. «Університет Мельбурна, – вважає М. Сімонс, – пішов проти течії, вирішивши зробити наголос не на кількості, а на якості. Зупинивши кількісне зростання студентів, університет вирішив перейти від домінування бакалаврату, до домінування магістерських та аспірантських програм,

якими, як це зазначено в цілях університету, у 2015 році повинна закінчувати навчання щонайменше половина студентів, що починають навчання в університеті» [3].

Тоді як одні автори, зокрема С. Маргарет, Б. Лейн [3; 10], вважають, що Мельбурнська модель мала на меті перехід від кількості до якості, на думку А. Швеба [4], ця модель була запроваджена з метою збільшення кількості платних студентів. Визначаючи можливі переваги Мельбурнської моделі більшість науковців (Г. Кларк, М. Адам, Бен Колерідж, Бенедікт Колерідж), вважають, що університет запровадив Мельбурнську модель без попередніх гарантій уряду щодо фінансування місць для навчання незаможних студентів. Це може мати наслідком обмеження доступу до вищої освіти осіб з низьким соціально-економічним рівнем, з сільських територій і корінного населення. Пов'язано це з тим, що Мельбурнська модель скоротила бакалаврські програми до шести і тепер на рівні бакалавра не пропонують, для прикладу, такі популярні спеціальності, як право, архітектура, медицина, і щоб їх здобути, необхідно йти вчитися на курси вищого рівня: професійні та магістерські. Водночас, всі програми вищого рівня здебільшого платні, до того ж це збільшує тривалість навчання. Зокрема, за підрахунками Г. Кларка, після запровадження нових навчальних планів кількість платних місць збільшиться з 25 % до 33 %, одночасно зростуть витрати через те, що збільшилася тривалість навчання [5]. Як зазначає М. Рілей, «дуже важливо, щоб зростання поваги (натяк на стратегію Зростаючої поваги університета Мельбурна, частиною якої є Мельбурнська модель) не мало результатом кінець рівного доступу до освіти» [9, с. 4].

Мельбурнська модель досить критично була сприйнята у конкурентному середовищі вищої освіти Австралії, але має прихильників і навіть послідовників за кордоном, зокрема в Шотландії та Чилі (університет Абердина та чилійський *Pontificia Universidad Catolica de Chile* уже запроваджують схожі моделі навчальних планів) [10]. «Я думаю, що це помилка, вважати навчальні плани з наголосом на магістерські програми Мельбурнською моделлю, – заявляє заступник віце-канцлера з навчальної роботи університету Західної Австралії Дон Марквел. Поняття широкої базової вищої освіти, за якою слідує професійна, спеціалізована повна вища освіта, є одним із центральних елементів вищої освіти США. До того ж це пов'язано з Болонською системою. Майкл Артур, віце-канцлер університету Лідса та голова Всесвітньої мережі університетів (*World Universities Network*), зазначає щодо цього, що навчальні плани у багатьох університетах світу перебувають у стані «постійного оновлення». Що, на думку М. Артура, виділяє в цьому взаємозв'язку Мельбурнську модель, то це публічний резонанс [10]. Це привело до того, що уже у 2008 році в університеті Мельбурна за обміном досвідом побували делегації з Тайланду, Китаю, Ірландії, США, Чилі та Оману.

Дехто висловлює невдоволення тим, що мельбурнська модель – це перехід від англійської моделі, за якою були побудовані австралійські університети, до американської [7, 11].

При цьому, деякі автори відзначають, що крок університету Мельбурна з перенесення можливості здобути диплом з таких спеціальностей, як право та медицина, на рівень повної вищої освіти (професійні курси і магістр) і неможливість його здобути на рівні базової вищої освіти (бакалавр) був дивно своєчасним. Адже через місяць після введення Мельбурнської моделі уряд Радда (*Кевін Радд – 26 прем'єр-міністр Австралії у 2007–2010 рр.*) оголосив, що «з 2009 року повністю платні місця для вітчизняних студентів на рівні бакалаврату в державних

університетах буде скасовано» [4]. Між тим, уряд забезпечить «фінансування на рівні 249 млн. доларів США для створення до 2011 року до 11000 нових місць на рівні бакалаврату, що підтримуються Австралійським союзом, щоб замінити повністю платні місця. Такий крок дасть студентам змогу отримати доступ до вищої освіти за здібностями, а не за їхньою здатністю платити» [9]. Це означає, що, наприклад, університет Монеша, який пропонує диплом з права і медицини уже на рівні бакалавра, матиме брак фінансування, у той час як університет Мельбурна, який пропонує подібні дипломи тільки на базі повної вищої освіти (професійні курси, магістратура), може приймати стільки платних студентів, скільки зможе. Це дало змогу прихильникам теорії змови стверджувати про тісний зв'язок між батьком Мельбурнської моделі Г. Девісом та К. Радом, адже подібний крок забезпечив значну перевагу до того не дуже популярній новій моделі навчальних планів [4].

Мета статті. Метою статті є аналіз процесу виникнення, становлення та впровадження Мельбурнської моделі та попередні її результати.

Виклад основного матеріалу дослідження. Назва «Мельбурнська модель» походить від університету Мельбурна, який є одним із провідних університетів світу, де навчаються близько 45 тис. студентів, із них близько 12 тис. – іноземних. За міжнародними рейтингами університетів, університет Мельбурна посів у 2010 р., за рейтингом *The Times*, 36 місце у світі, за рейтингом *QS* – 38 місце, за так званім Шанхайським рейтингом – 62 місце.

Ініціатором великих змін в університеті Мельбурна був Глин Девіс, віце-канцлер університету з 2005 року¹. Як зізнається сам Г. Девіс, коли він став до роботи, у нього була тільки ідея того, що слід робити [3]. І вже у липні 2005 року, через шість місяців після вступу його на посаду, було видано документ для обговорення «Зростаюча повага» (*Growing Esteem*) [12], назва якого перегукується із девізом університету – *Postera crescama laude* «Збільшувати повагу наступних поколінь».

У документі зазначалося про зменшення державного фінансування і зростання кількості студентів. Тільки п'ята частина доходів університету припадала на навчальні гранти Австралійського союзу, решта надходжень поступали як плата за навчання студентів та дослідницькі гранти. В обох випадках бракувало коштів: навчальні гранти не покривали витрат на навчання, дослідницькі гранти не покривали витрат на дослідження. Університети відповідали на це зниженням витрат, збільшенням удвічі розмірів груп, а також комерціалізацією навчання, досліджень, консалтингових послуг. Так, освіта стала експортною індустрією, відбулися зміни у змісті навчання, в управлінні університетами.

Стратегія Зростаючої поваги була покликана зробити університет лідером освіти XXI століття і встановити три пріоритетні напрямки (табл. 1): 1) дослідження, 2) навчання та викладання і 3) (зовнішня) взаємодія (*engagement*), які разом становлять «потрійну спіраль», в якій кожен елемент тісно пов'язаний і тісно переплітається один із одним. «Майбутнє університету, – зазначається у стратегії, – залежатиме від того, як він зможе об'єднати «потрійну спіраль» в одне ціле» [13, с. 7].

¹ В Австралійських університетах віце-канцлер є головною особою, що управляє університетом, Chief Executive Officer CEO університету. Канцлер є головою наглядової ради і не здійснює безпосереднього управління.

**Складові «потрійної спіралі»
відповідно до стратегії «Зростаючої поваги» [13, с. 9]**

Назва	Описання
Дослідження	Передбачає систематичне продукування нових знань, розвиток нових ідей, експериментування з новою технікою. Наукова активність забезпечує належний рівень навчання студентів та створює інтелектуальну платформу для взаємодії за межами університету
Навчання та викладання	Через навчання останні ідеї, здобуті під час досліджень, повідомляються студентам, прищеплюючи їм звичку допитливості, що визнає тимчасовий характер знань. Навчання є основним засобом, через який університет поширює знання, навчає студентів, готуючи їх як фахівців та науковців, нове покоління дослідників. Через якість випускників університет розширює свій вплив на суспільство. Навчання студентів – важлива складова потрійної спіралі, природна та постійна мета університету
Взаємодія	Взаємодія університету із суспільством. Через цю складову «потрійної спіралі» університет бере участь у суспільній дискусії, впливає на політику уряду, поєднує дослідження та навчання з промисловістю та громадою, розвиває глибокі взаємовигідні відносини з випускниками і виступає як дійсно міжнародна організація. Основне завдання: стати більш доступними для неакадемічної спільноти та можливих партнерів

Окрім цього, протягом 2010–2015 рр. метою університету залишається збереження теперішньої кількості студентів, що становить близько 35000, в еквіваленті повної зайнятості... Багато провідних університетів світу є значно меншими за розмірами, ніж університет Мельбурна» [13, с. 18].

Мельбурнська модель є головним елементом стратегії «Зростаючої поваги». Як зазначає один із її розробників, голова комісії з реформування навчальних планів університету Мельбурна у 2006 році, *Provost (провідний академічний адміністратор в університетах США, Канади та Австралії, другий за впливовістю після віце-канцлера)* Петер Макфі, «основним елементом стратегії Зростаючої поваги є Мельбурнська модель, далекосяжний проект реформування навчальних планів, що передбачає переосмислення навчальних програм університету виходячи з мети створення «Мельбурнського досвіду» для всіх своїх студентів та аспірантів» [14, с. 1].

У лютому 2006 р. в університеті була створена комісія з реформування навчальних планів, яка складалася із представників професорського викладацького складу, студентів та зовнішніх експертів, очолив комісію Петер Макфі. Комісія запропонувала до впровадження Мельбурнську модель з особливою увагою на міжнародному та міждисциплінарному аспекті навчального плану.

Мельбурнська модель, запроваджена у 2008 році, передбачала виключення із бакалаврських програм професійних ступенів, найбільш популярних, таких як право, інженерна освіта, педагогіка, і включення їх на рівні професійних та

магістерських курсів. Замість цього, всі студенти мали три роки вивчати широку освітню програму. Програма розрахована на 10 років. Тому повністю навчальний план оновиться тільки через 10 років. «Повне впровадження Мельбурнської моделі матиме наслідком суттєву зміну структури студентів університету. Студенти, які здобувають повну вищу освіту (професійні курси та магістратура), становлять близько 30 % від загальної кількості студентів. Очікується, що до 2013 року ця цифра буде близькою до 50 % [13, с. 13].

Мельбурнська модель базується на певних принципах. По-перше, це принцип поєднання «глибини» та «ширини» знань. Мельбурнська модель спрямована на підготовку випускників, які вивчили дисципліни конкретної основної спеціальності («глибина»), а також розуміються в інших, не пов'язаних з основною спеціальністю дисциплінах («ширина»), тобто на підготовку так званих «Т-випускників» (T-graduates) [15, с. 5]. Отже, Мельбурнська модель робить наголос на поєднанні академічної «ширини» та «глибини» знань з метою підготувати випускника до успіху у світі, в якому знання розвиваються та змінюються швидкими темпами. В цьому випадку наголос робиться не на знаннях як таких, а на якостях випускника, які він повинен мати.

Глибина знань досягається за рахунок їх накопичення при вивченні базових дисциплін основної спеціальності. Ширина знань має досягатися вивченням дисциплін поза основною спеціальністю. Згідно з Мельбурнською моделлю, і як частина бакалаврських програм «нового покоління», студенти мають вивчити базові дисципліни (*major*). Базові дисципліни вивчаються послідовно – одна або дві у перший рік навчання, три – протягом другого року навчання і чотири за третій рік навчання. Базові дисципліни становлять близько третини усіх дисциплін на рівні бакалавра. Дисципліни, що покликані забезпечувати ширину знань, вивчають поряд із базовими дисциплінами. Компоненти ширини освіти в бакалаврських програмах «нового покоління» спрямовані на створення кількох компетенцій, надаючи студентами можливість опановувати різні способи пізнання через багатодисциплінарні та міждисциплінарні аспекти навчання та викладання.

Охоплюючи не менше 25 % дисциплін на курсах «нового покоління», дисципліни, що продукують «ширину» знань, дозволяють кожному студенту доторкнутися до іншого світу знань, відкрити нові методи дослідження, здобути особисті та професійні навички, відмінні від тих, що засвоєні під час опанування основної спеціальності. В основу концепції «ширини» знань Мельбурнської моделі покладено те, що багатодисциплінарність та міждисциплінарність знань, різноманітність методів дослідження, навичок та способів пізнання мають вирішальне значення в епоху глобалізації знань та для неперервного навчання. Передбачається, що дисципліни, покликані додати «ширини» до знань студентів, дадуть їм змогу відкрити велику кількість критичних, аналітичних, методологічних, теоретичних, практичних інструментів досліджень. Є три типи дисциплін, покликаних продукувати «ширину» знань студентів: 1) існуючі дисципліни поза основною спеціальністю студента, студент просто обирає дисципліну, яка є основною при здобутті іншої спеціальності; 2) розроблені спеціально як дисципліни для досягнення «ширини» знань для конкретної спеціальності; 3) так звані *University Breadth Subjects*, дисципліни, які мають на меті розширення знань студентів і розроблені в результаті інтенсивного міждисциплінарного співробітництва факультетів університету і є доступними для всіх студентів.

Слід зазначити, що в початковому варіанті Мельбурнської моделі було тільки дві бакалаврські програми: мистецтво і прикладні науки, як це має місце в

провідних американських університетах. Проте такий крок з великою часткою ймовірності мав би наслідком значне скорочення надходжень від іноземних студентів, що призвело би до значних фінансових проблем. Зрештою комерційна складова пересилила навчальну, в результаті бакалаврських програм стало шість: мистецтво, медицина, економіка, навколишнє середовище, музика, прикладні науки. Комісія з реформування навчального плану під керівництвом Петера Макфі обирала з десятків варіантів. Був сильний спротив з боку інженерних спеціальностей, але найбільшу дискусію викликала медицина. Чи кожен лікар повинен закінчувати магістратуру чи аспірантуру, щоб практикувати? В початковому варіанті бакалаврської програми з медицини не було, що означало, що студент закінчує бакалаврські курси (гуманітарна або прикладна наука) і далі уже вчиться на професійних курсах, на магістра або далі – в аспірантурі. Проте зрештою медицина з'явилася серед бакалаврських програм.

Одним із моментів, який викликав непорозумінням із сприйняттям Мельбурнської моделі, було саме питання поєднання «ширини» та «глибини» знань. Деякі автори (А. Швоб) вказували на те, що якщо збільшується ширина, то це, за ідеєю, повинно бути не на користь глибини, оскільки кілька курсів, що мали бути повністю пов'язані з їх основною дисципліною, будуть тепер не пов'язані з основною спеціальністю [4]. Відповідь на це питання була такою, що деякі «широкі» курси дозволяють копнути «глибше» в основній спеціальності. Однак «ширина» знань є перевагою в тому, що у ХХІ сторіччі знання стають все більш динамічними, і не можна вивчитися за 4–6 років на все життя. Тому особа повинна бути пристосована до змін життя, тобто мати більше не знань, а навичок пристосовуватися і здобувати знання надалі. М. Кромелінг пояснює це тим, що перехід до Мельбурнської моделі відбувався здебільшого від подвійних освітніх програм, які домінували останні десятиріччя в університеті [25]. Здебільшого студенти отримували подвійний диплом – з гуманітарних наук (мистецтво, філологія, педагогіка) і професійно-орієнтованих (право, медицина). Навчання відбувалося одночасно і за рахунок того, що деякі загальноосвітні дисципліни для обох ступенів були однакові, скорочувався термін навчання. Так, типова освітня програма подвійних ступенів Бакалавр з мистецтва/Бакалавр з права тривала п'ять років, у той час, як на Бакалавра права навчалися шість років [16]. «Здається, – зазначає м. Кромелінг, – подібний розвиток подій (*введення Мельбурнської моделі*) був значною мірою, якщо не повністю, викликаний потребами студентів» [16, с. 2]. На підтвердження своїх слів автор наводить такі дані: у 2007 році тільки 5 % студентів в університеті Мельбурна на рівні Бакалавра права здобували тільки один ступінь, решта студентів навчалися за програмами подвійних ступенів.

Друге зауваження стосувалося того, чи придатна така модель для австралійської ментальності. Так, колишній декан факультету мистецтв університету Мельбурна Белінда Проберт, яка на цей час є заступником віце-канцлера в університеті Ля Троба (*La Trobe University*), в цілому підтримуючи ідеї, що лежать в основі Мельбурнської моделі, вказує на те, що ідея «ширини» знань була «недостатньо продумана» [3]. Великі американські університети, зауважує вона, «готові розповідати студентам, що, на їхню думку, студенти повинні знати як освічені громадяни. Жоден австралійський університет не готовий це зробити ... австралійські родини не звикли до цієї ідеї взагалі, вони, як правило, є дуже професійно і практично зорієнтованими» [3].

Інший аспект, на якому робить наголос Мельбурнська модель, – це міжнародний підхід. 25 % студентів, які навчаються в університеті Мельбурна, є іноземцями. Зростання частки іноземних студентів протягом останніх десяти років

стало дуже потужним стимулом для зміни навчальних планів. Реформа навчальних планів, названа Мельбурнською моделлю, спрямована на те, щоб підготувати студентів до майбутнього. Це майбутнє, в якому технології будуть змінюватися, знання будуть постійно оновлюватися, і в будь-якій професійній роботі все більше буде відчутний міжнародний аспект, уміння працювати в широких та різноманітних міжнародних мережах. Мельбурнська модель робить новий наголос на можливостях міжнародного досвіду та більшої зовнішньої взаємодії з суспільством за допомогою навчання за кордоном та програм обміну. Зміни в навчальних планах ґрунтуються на розумінні того, що домогтися успіху і зробити значний внесок у глобальному середовищі зможуть тільки майбутні лідери, ті, хто зможе оцінити та скоординувати зусилля експертів з різних галузей, бути пристосованим та могти ефективно працювати в контексті різних культур [13].

В основі нового навчального плану та програм «нового покоління» лежать принципи, розроблені в університеті Мельбурна, якими слід керуватися у процесі навчання та викладання: «Дев'ять принципів, що регулюють викладання та навчання: основа для середовища викладання та навчання першокласного університету» (*Nine Principles Guiding Teaching and Learning: the framework for a first-class university teaching and learning environment*) [17]. Серед принципів, наприклад, є такі: створення атмосфери інтелектуальної небайдужості для студентів, студенти повинні мати чіткі академічні очікування та стандарти. Тут же закладено винагороди та заохочення, персонал повинен демонструвати, як вони використовують принципи у викладанні та навчанні. Подібні вимоги введено одночасно з введенням Мельбурнської моделі.

Четвертий принцип вказує на те, що університет забезпечує інтернаціональне та культурно різноманітне середовище навчання для своїх студентів, принцип безпосередньо пов'язаний із міжнародним аспектом університету Мельбурна. Мельбурнська модель надає серйозного значення розумінню інших культур. Вона заохочує міжнародне та культурне збагачення шляхом залучення студентів з різними національними та культурними традиціями, як це має місце в більшості австралійських університетів. «Сама різноманітність культурного тла однолітків ... дає студентам можливість зрозуміти, яке значення надається знанням у різних країнах та культурах, а також знайти своє місце в глобальній економіці знань» [15, с. 7]. Крім того, міжнародне та міжкультурне різноманіття навчального середовища та природа досвіду студента забезпечуються за рахунок заохочення та надання сильної підтримки студентам у навчанні у навчальних закладах всього світу. Тобто Мельбурнський досвід – це міжнародний та міжкультурний досвід [15, с. 9].

Як і більшість університетів Австралії, університет Мельбурна заохочує співробітників використовувати атрибути випускника університету Мельбурна для більш ефективного планування та удосконалення викладання. Ідея полягає в тому, що таким чином, студенти університету отримуватимуть досвід, знання та вміння, необхідні випускникам у сучасних умовах. Серед атрибутів випускника університету Мельбурна значаться: академічна успішність, знання різних дисциплін, лідерство в суспільстві, пристосованість до культурної різноманітності, активні громадяни світу. Два атрибути випускника прямо пов'язані з наголосом на міжнародному досвіді, що його робить Мельбурнська модель: пристосованість до культурної різноманітності, активні громадяни світу. Зокрема, випускники університету, як очікується, матимуть розуміння та повагу до соціального та культурного розмаїття в суспільстві та значення різних культур. Вони також повинні бути готовими прийняти на себе соціальну і громадянську

відповідальність та виступати за стабільний розвиток суспільства, мати глобальний світогляд, ставитися з великою повагою до прав людини, справедливості та етики. Як результат, випускники повинні стати добре поінформованими громадянами, здатними зробити внесок у розвиток громад, де вони житимуть і працюватимуть [13].

Отже, міжнародний підхід до навчальних планів у Мельбурнській моделі проявляється у таких трьох напрямках: 1) відповідність системи навчання найкращим міжнародним зразкам; 2) міжнародний досвід навчання; 3) дисципліни, сфокусовані на міжнародних аспектах.

Згідно з першим напрямком, Мельбурнська модель застосовує схему 3+2+3, яка є аналогічною із запропонованою Болонським процесом та чинною в університетах Північної Америки. Під моделлю 3+2+3 розглядають таку організацію навчальних планів, коли студент три роки навчається на рівні бакалаврату, а далі йдуть два роки професійного навчання на рівень магістра і три роки аспірантури. Узгодженість структури навчальних планів Мельбурнської моделі із іншими світовими аналогами сприяє міжнародному руху студентів. Крім того, педагогічний акцент Мельбурнської моделі на широкій базовій вищій освіті є світовою тенденцією у вищій освіті.

Другий напрям, який підкреслює міжнародний підхід Мельбурнської моделі, полягає в тому, що остання посилює переваги міжнародного навчання. Значний акцент зроблено на таких питаннях, як трансфер знань, транскордонне співробітництво і глобальне партнерство. В рамках програм нового покоління студенти мають можливість повчитися за кордоном, вивчити іноземні мови, брати участь в онлайн-проектах зі студентами зарубіжних університетів-партнерів, зробити свій внесок до спільних міжнародних дослідницьких ініціатив. Існує два основних способи доступу до таких можливостей: 1) у рамках програм обміну студентами; 2) через програми навчання за кордоном.

Університет Мельбурна має 120 університетів-партнерів з обміну студентами у понад 30 країнах світу. Більшість студентів університету мають можливість подати заявку і провести один або два семестри, відвідуючи заняття у закордонному університеті-партнері. Таке навчання за системою кредитів повністю зараховується в університеті Мельбурна. У свою чергу, університет Мельбурна отримує одного іноземного студента на місце тих, хто поїхав за програмою обміну за кордон. Мельбурнська модель відкрито заохочує та розвиває обмін студентами як процес, у якому, з одного боку, мельбурнський студент отримує міжнародний досвід, з іншого – прибулий навзаєм іноземний студент стає частиною студентського співтовариства університету Мельбурна і робить таким чином, свій внесок у поглиблення міжнародного аспекту навчання в ньому. Програми навчання за кордоном дають можливість студентів навчатися у закордонних закладах освіти, які не мають програм обміну з університетом Мельбурна. Інші можливості для студентів провести частину свого навчання за кордоном включають короткострокові курси (наприклад, мовні курси), вивчення окремої дисципліни за кордоном, міжнародний досвід роботи та міжнародне стажування. Мельбурнська модель активно підтримує такі цінності.

Третій спосіб, у який Мельбурнська модель представляє міжнародний підхід до навчальних планів, полягає в тому, що вона надає можливість студентам відвідувати актуальні у глобальному вимірі міждисциплінарні курси, які є частиною дисциплін, що покликані забезпечувати «ширину» знань. На додаток до розгляду міжнародних перспектив з певних питань ці, так звані *University Breadth Subjects*, орієнтовані на майбутнє працевлаштування, а тому сфокусовані на

реальних проблемах.

При цьому необхідно підкреслити, що забезпечення міжнародного досвіду в Мельбурні не є дуже складним завданням. Так, за індексом RMIT з найбільш інтернаціональних міст світу першу трійку становлять Лондон, Бостон, Токіо, за ними йдуть австралійські Мельбурн та Сідней, які у свою чергу, випереджають Париж, Нью-Йорк, Берлін та Гонконг [18]. Все це обґрунтовує так званий Мельбурнський досвід, якому надається велике значення у стратегії Зростаючої поваги.

Слід зазначити, що основні положення Мельбурнської моделі не є новими у світі. Будувалася Мельбурнська модель на ліберальній освіті (*Liberal Education*) університетів Північної Америки, зокрема, Гарвардського університету [19]. Ліберальна освіта – це те, що залишається після того, як забулися факти, вивчені впродовж навчання [19, с. 1]. Гуманітарна освіта готує особистість до розв'язання комплексних, складних проблем, готова до постійних змін. Такий підхід підкреслює той факт, що університети залишаються чимось більшим, ніж просто фабрикою вмінь, вони готують особистість для суспільства. Відмінність, яка існує між програмами полягає в тому, що у Північній Америці бакалаврські програми тільки двох типів – гуманітарні і прикладні науки, а у Мельбурні існує шість програм.

У зв'язку із запровадженням Мельбурнської моделі відбулися зміни у вищій освіті Австралії [6]. Деякі університети вирішили стати її послідовниками, зокрема, університет Західної Австралії [15], інші, такі як університет Монеша та університет Ля Троба (знаходяться також у м. Мельбурн) залишилися прихильниками професійної освіти на рівні бакалавра. Так, декан факультету права університету Монеша Ар'є Фрайберг вказує на те, що набір студентів на юридичні спеціальності в їхньому університеті значно зріс, і він не сумнівається в тому, що це відбулося за рахунок тих студентів, які свого часу хотіли вступити до університету Мельбурна, але не виявили бажання витратити на це додатковий час та гроші. «Як колишній працівник університету Мельбурна, я не хочу їм поганого. Але я дуже вдячний їм», – говорить він [3]. Віце-канцлер університету Ля Троба Пол Джонсон вважає, що зміни в університеті Мельбурна спровокували новий погляд на навчальні плани в цілому секторі. Він натякає, що університет Ля Троба може спробувати зовсім протилежну модель: навчання починатиметься з наголосом на спеціалізації, а закінчуватиметься шириною знань. Незалежно від того, вважати впровадження Мельбурнської моделі успіхом чи неуспіхом, відтепер вища освіта Австралії стане більш різноманітною.

Водночас, за деякими дослідженнями, університет Мельбурна, один із найбільш популярних та престижних університетів штату Вікторія та Австралії, у 2009 році уже поступався популярністю не тільки університету Монеша, але й університету Дікіна і RMIT (*The Royal Melbourne Institute of Technology*) [20]. Так, за даними Центру прийому заяв на здобуття вищої освіти штату Вікторія (*Victorian Tertiary Admissions Centre*), у 2009 році університет Монеша отримав 14364 заяв, RMIT – понад 10000, університет Дікіна – 9978 заяв. У порівнянні тільки з 8372 заявами університету Мельбурна [20]. Університет Мельбурна натомість стверджував, що абсолютні цифри можуть вводити в оману, оскільки він пропонує набагато менше курсів, ніж його конкуренти. Провост університету Мельбурна, професор Джон Дю (Dewar) заявив, що насправді наведені дані свідчать про «схвалення Мельбурнської моделі», адже «набір на програми нового покоління зріс на 3 %» [20]. При цьому, щоправда, він не згадав, що набір в університетах Монеша і Дікіна збільшився відповідно на 12 % та 16 %.

Вважаємо, що ще рано робити остаточні висновки про дієвість Мельбурнської моделі в системі вищої освіти Австралії, адже тільки у 2011 році перші студенти, які вступили на бакалавра, будуть переходити на вищі рівні. Крім того, згідно з концепцією академічного капіталізму, результатом університету є випускники, а вони з'являться як мінімум у 2013 році (рівень *Master of coursework*), а PhD у 2015 році. Втім, вище зазначене не заважає нам зробити попередні висновки.

Як зазначає Р. Джеймс, основними показниками ефективності системи вищої освіти є якість, справедливість та ефективність [21]. Спробуємо оцінити за цими критеріями Мельбурнську модель. Вона підвищує якість навчання різними способами. По-перше, вона знімає часові обмеження, які нав'язувалися програмами подвійних дипломів. По-друге, Мельбурнська модель намагається відновити статус загальної широкої освіти. У програмах подвійних дипломів той факт, що студент отримує два ступені одночасно, неминуче призводить до конкуренції між цими ступенями. І в цій конкуренції, як правило, перемагали професійно зорієнтовані, неліберальні ступені, що, можливо, пов'язано з тим, що вони пропонують перспективи кар'єрного зростання. В Мельбурнській моделі на рівні бакалавра всі програми дають загальну освіту, після закінчення яких студент може обирати подальші шляхи свого навчання. По-третє, ця модель робить новий акцент на узгодженості та послідовності навчальних планів. Програми подвійних ступенів надавали студентам широкий спектр вибору предметів, що іноді призводило до фрагментації навчальних планів і зменшувало можливості групового навчання. Як зазначав А. Бройерс, «багато наших бакалаврських програм є занадто вузькими і дуже спеціалізованими. Вони не озброюють молодих людей гнучким інтелектом, який допомагатиме їм адаптуватися до мінливих обставин. Бакалаврські програми повинні охоплювати основи широкого кола питань. Студенти потребують консультацій у виборі предметів, але остаточний вибір має бути за ними» [22, с. 4]. Саме у такий спосіб і побудована Мельбурнська модель.

Принцип справедливості ґрунтується на доступі до вищої освіти за здібностями, а не за статками. Проблеми справедливості, пов'язані з Мельбурнською моделлю, очевидні: тривалість навчання та його вартість. Для студентів, які бажають отримати професійну або магістерську кваліфікацію, модель надає додатковий рік до здобуття вищої освіти, тим самим збільшуючи вартість навчання. Адже збільшення терміну здобуття вищої освіти може бути виправдане з точки зору справедливості тільки у разі безкоштовної освіти. В іншому разі це знижує ймовірність того, що здібна і талановита дитина з небагатої родини здобуде освіту, оскільки їй потрібно платити ще за один додатковий рік. Можливості збільшення рівного доступу, закладені в моделі, є менш очевидними, але цілком може виявитися, що більш значними. Візьмемо для прикладу учня середньої школи, який бажає вивчати право в університеті Мельбурна. Набір до попередніх програм подвійних дипломів ґрунтувався в основному (хоча і не повністю) за академічним рейтингом, на результатах свідоцтва про освіту штату Вікторія (*Victorian Certificate of Education*). Високий попит, а також суворо обмежена кількість місць спричинили до того, що прохідний бал досяг 99,4 балів у 2007 році, щоб навчатися на місцях, що субсидувалися Австралійським союзом і 98,0 балів було необхідно для навчання на повністю платних місцях. Якість середньої освіти студента відіграла значну роль у цьому відборі. На відміну від цього вимоги до вступу на програми нового покоління, згідно з Мельбурнською моделлю, у 2008 році були не такими суворими: 85 балів було достатньо для вступу на місця, що субсидіювалися Австралійським союзом на такі курси: гуманітарні науки,

навколишнє середовище, прикладні науки, дещо вищий рейтинг (95 балів) вимагався для вступу на курси медицини та економіки. Студенти, які вступили на програми нового покоління, мали три роки, щоб продемонструвати свою академічну успішність і у 2011 році вони мали змогу подати заяву на навчання на право на рівень магістра. При чому, цього разу їх відбирали за результатами навчання на рівні бакалавра (а не на основі сертифікату про середню освіту), результатів тесту на виявлення здібностей та особистих заяв. Така система (три додаткових роки на виявлення своїх можливостей та критерії відбору за результатами третинної освіти), на нашу думку, збільшує шанси для студентів із малозабезпечених сімей, з низьким соціально-економічним рівнем, додаючи їм балів у конкуренції за місця у магістратурі.

Питання ефективності у вищій освіті є предметом дискусії. Тим не менше, на наш погляд, Мельбурнська модель сприяє збільшенню ефективності з двох причини. По-перше, студенти, відстрочуючи рішення про напрям кар'єри та професійної кваліфікації протягом трьох років, зможуть підійти більш виважено та обгрунтовано до цього процесу і зробити свідомий вибір, тим самим поліпшуючи свої результати на вищих рівнях навчання та збільшуючи показник утримання у професії випускників. По-друге, відповідність структури навчальних планів згідно з Мельбурнською моделлю аналогічним планам університетів Азії, Європи та Північної Америки сприятиме міжнародній мобільності студентів та покращенню перспектив міжнародного кар'єрного росту випускників.

Іншим показником оцінки ефективності запровадження Мельбурнської моделі є динаміка рейтингу університету Мельбурна до та після впровадження нової моделі навчальних планів (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка рейтингу університету Мельбурна за основними рейтингами

Назва рейтингу	Роки					
	до впровадження			після впровадження		
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1. <i>QS World University Rankings</i>	22	22	27	38	36=	38
2. <i>The Times Higher Education's World University Rankings</i>	19	22	27	38	36=	36
3. <i>The Academic Ranking of World Universities</i>	82	78	79	73	75	62

Джерело: відповідно

- 1) <http://www.topuniversities.com/university-rankings>;
- 2) <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings>;
- 3) <http://www.arwu.org/index.jsp>.

Динаміка рейтингів не має чіткої спрямованості, проте можна відзначити, що у 2008 році, відразу після впровадження Мельбурнської моделі, рейтинг університету Мельбурна знизився за рейтингами *The Times* та *QS* та підвищився за так званим Шанхайським рейтингом. Однак, слід враховувати те, що Шанхайський рейтинг в основному «фокусується на наукових дослідженнях та їх результатах і не бере до уваги якість навчання та викладання» [23, с. 6]. Той факт, що Мельбурнська

модель – це модель навчальних планів, свідчить, що після запровадження Мельбурнської моделі рейтинги університету знизилися. Однак наголосимо на тому, що це відносний показник, адже слід звернути увагу на те, що програма розрахована на десять років.

Необхідно також вказати на те, що майже одночасно із запровадженням Мельбурнської моделі почалася світова фінансова криза, яку не могли передбачити ні наглядова рада університету, ні сам Г. Девіс. Криза значно зменшила доходи університету, саме в той час, як інвестиції були необхідні для того, щоб полегшити перехід на нову модель. Тому Г. Девіс визнає, що якби він знав про наближення світової фінансової кризи, то «значно сповільнив би процес впровадження Мельбурнської моделі» [3].

Висновки. Отже, проведені дослідження дали змогу встановити основні характеристики Мельбурнської моделі навчальних планів. У результаті аналізу її появи та впровадження виявлено, що запроваджена у 2007 році як складова стратегії Зростаючої поваги університету Мельбурна, Мельбурнська модель є абсолютно новим підходом до побудови навчальних планів. З'ясовано, що у світі Мельбурнська модель не є основоположником нових ідей, оскільки в цілому вона відповідає моделі навчальних планів університетів Північної Америки та Болонській системі. Загальна освіта на рівні базової вищої освіти, як складова Мельбурнської моделі, запозичена в університетів Північної Америки, зокрема Гарвардського університету. Модель 3+2+3, що застосовується в Мельбурнській моделі, відповідає Болонському процесу. Доведено, що мельбурнська модель – це спроба перейти від домінування бакалаврату, до домінування магістерських та аспірантських програм.

У результаті оцінки попередніх результатів запровадження Мельбурнської моделі за ознаками якості, справедливості та ефективності доведено, що узгодженість структури навчальних планів Мельбурнської моделі із іншими світовими аналогами сприяє міжнародному руху студентів. Крім того, педагогічний акцент Мельбурнської моделі на широкій базовій вищій освіті є світовою тенденцією у вищій освіті. У питанні якості освіти Мельбурнська модель постає у трьох напрямках: 1) знімає часові обмеження, які нав'язувалися програмами подвійних дипломів; 2) намагається відновити статус загальної широкої освіти; 3) робить новий акцент на узгодженості та послідовності навчальних планів. Щодо справедливості в результаті трьох додаткових років на виявлення своїх можливостей та застосування критеріїв відбору за результатами третинної освіти, на нашу думку, збільшуються шанси для студентів із малозабезпечених сімей та з низьким соціально-економічним рівнем, додаючи їм балів у конкуренції за місця у магістратурі. Щодо ефективності Мельбурнської моделі, встановлено, що студенти, відстрочуючи рішення про напрям кар'єри та професійної кваліфікації, протягом трьох років зможуть підійти більш усвідомлено та обґрунтовано до цього процесу і зробити свідомий вибір, тим самим поліпшуючи свої результати на вищих рівнях навчання та збільшуючи показник утримання у професії випускників. Відповідність структури навчальних планів, за Мельбурнською моделлю аналогічним планам університетів Азії, Європи та Північної Америки сприятиме міжнародній мобільності студентів та збільшенню перспектив міжнародного кар'єрного росту для випускників.

Список використаних джерел:

1. *Review of Australian Higher Education. Final Report [Електронний ресурс] //*

- Department of Education, Employment and Workplace Relations. – Режим доступа : http://www.deewr.gov.au/HigherEducation/Review/Documents/PDF/Higher%20Education%20Review_one%20document_02.pdf
2. The 2010 Boyer Lectures – The Republic of Learning [Электронный ресурс] // Australian Broadcasting Corporation. – Режим доступа: <http://www.abc.net.au/rn/boyerlectures/>
 3. Simons Margaret Dangerous Precedent: The Melbourne Model [Электронный ресурс] // the monthly. March 2010, № 5. – Режим доступа: <http://www.themonthly.com.au/monthly-essays-margaret-simons-dangerous-precedent-melbourne-model-2299>
 4. Adam Schwab Is Monash Uni introducing the «Melbourne Model» by stealth? [Электронный ресурс] // Crikey. – Режим доступа : <http://www.crikey.com.au/2008/06/19/is-monash-uni-introducing-the-melbourne-model-by-stealth/>
 5. Harry Clarke University of Melbourne model [Электронный ресурс] // Harry Clarke commentary on economics, politics & other things. – Режим доступа : <http://kalimna.blogspot.com/2007/04/university-of-melbourne-model.html>
 6. Morton Adam Testing school of thought on Melbourne model [Электронный ресурс] // The Age. – Режим доступа : <http://www.theage.com.au/news/national/testing-school-of-thought-on-melbourne-model/2007/09/28/1190486572963.html>
 7. Ben Coleridge Why the Melbourne Model is failing students [Электронный ресурс] // Eureka Street. – Режим доступа : <http://www.eurekastreet.com.au/article.aspx?aeid=10652>
 8. Benedict Coleridge Model takes my breadth away [Электронный ресурс] // The Australian. – Режим доступа : <http://www.theaustralian.com.au/higher-education/opinion-analysis/model-takes-my-breadth-away/story-e6frgcko-1225967181285>
 9. Mitch Riley Equity and the Melbourne Model [Электронный ресурс] // Google. – Режим доступа : http://www.google.com.ua/url?sa=t&source=web&cd=13&ved=0CCgQFjACOAO&url=http%3A%2F%2Fwww.alsa.net.au%2Feducation%2Fsubmissions%2Fdoc_download%2F135-article-on-the-melbourne-model&rct=j&q=Melbourne%20University%20model&ei=PvSjTZXvAYzFswbOwMmfCA&usq=AFQjCNFORNzgrkUzOfsadfG9I8UOLL1RHg&cad=rja
 10. Bernard Lane The world warms to University of Melbourne's model [Электронный ресурс] // The Australian. – Режим доступа : <http://www.theaustralian.com.au/news/the-world-warms-to-melbourne/story-e6frgcoo-1111118554135>
 11. The Melbourne model is looking rather anorexic [Электронный ресурс] // The Age. – Режим доступа : <http://www.theage.com.au/opinion/editorial/the-melbourne-model-is-looking-rather-anorexic-20090721-drzi.html>
 12. Growing Esteem [Электронный ресурс] // The University of Melbourne. – Режим доступа : http://growingesteem.unimelb.edu.au/__data/assets/pdf_file/0009/86688/2005finalgrowingesteem.pdf
 13. Growing Esteem 2010 [Электронный ресурс] // The University of Melbourne. – Режим доступа : http://growingesteem.unimelb.edu.au/__data/assets/pdf_file/0003/322437/GrowingEsteem2010.pdf
 14. The Melbourne Model: Report of the Curriculum Commission [Электронный ресурс] // The University of Melbourne. – Режим доступа : http://growingesteem.unimelb.edu.au/__data/assets/pdf_file/0003/86673/cc_report_on_the_melbourne_model.pdf
 15. Devlin M. An international and interdisciplinary approach to curriculum: The Melbourne

- Model. Keynote address at the Universitas 21 Conference, Glasgow University, Scotland 21–22 February, 2008. [Электронный ресурс] // Universitas 21. – Режим доступа : <http://www.universitas21.com/TandL/Papers/DevlinKeynote.pdf>
16. Michael Crommelin Exploring Difference: The Philosophy of Undergraduate Education [Электронный ресурс] // Google. – Режим доступа : http://www.google.com.ua/url?sa=t&source=web&cd=7&ved=0CFIQFjAG&url=http%3A%2F%2Fwww.daad.de%2FIDE_Berlin%2Fmedia%2Fpdf%2Flesensw_canada_exploring%2520difference.doc&rct=j&q=comparison%20Melbourne%20model%20C%20Harvard%20and%20Bologna%20&ei=OIqtTbyhKY_LswbSvpTiDA&usg=AFQjCN GQ5e6O8Tn_cng5jCfdIqJ0U5mOxQ&cad=rja
 17. Attributes of the Melbourne graduate [Электронный ресурс] // The University of Melbourne. – Режим доступа : <http://www.unimelb.edu.au/about/attributes.html>
 18. Glyn Davis Lecture 2: A Lectern in a Dusty Room [Электронный ресурс] // Australian Broadcasting Corporation. – Режим доступа : <http://www.abc.net.au/rn/boyerlectures/stories/2010/3034849.htm>
 19. Jorge I. Domínguez Liberal Education at Harvard in this New Century [Электронный ресурс] // Queen Mary, University of London. – Режим доступа : <http://people.umass.edu/rwellman/Philosophy/Harvard.pdf>
 20. Adam Schwab Melbourne Muddle: elite students turning away from law in droves [Электронный ресурс] // Crikey. – Режим доступа : <http://www.crikey.com.au/2009/11/13/melbourne-muddle-elite-students-turning-away-from-law-in-droves/>
 21. Richard James Social equity in a mass, globalised higher education environment: the unresolved issue of widening access to university [Электронный ресурс] // The University of Melbourne. – Режим доступа : <http://www.edfac.unimelb.edu.au/news/lectures/pdf/richardjamestranscript.pdf>
 22. Alec Broers University Courses for Tomorrow [Электронный ресурс] // The Higher Education Policy Institute. – Режим доступа : <http://www.hepi.ac.uk/files/ThirdAnnualHEPILectureLordBroers.pdf>
 23. Ann Luzecky Games played on Australian university alliance websites as they collaborate and compete [Электронный ресурс] // Australian Association for Research in Education. – Режим доступа : <http://www.aare.edu.au/09pap/luz091200.pdf> [luz091200.pdf](#)